

R.L. Bergsma, J. De Lange, C. Maas en H. IJzerman, Vroeghulp in Amsterdam, V.U. Amsterdam, 1983, 164 blz. + bijlagen

Een verslag van vijf jaar reclasseringshulp op politiebureau's in Amsterdam.

In dit rapport wordt de 'vroeghulp' die in Amsterdam door de reclassering op enkele politiebureau's wordt georganiseerd, in haar ontwikkeling beschreven en geevalueerd aan de hand van een bevraging van gedetineerden die met vroeghulp werden geconfronteerd en van vroeghulpverleners zelf.

Dit rapport is een in menig opzicht interessant document. Vermits in ons land een snel groeiende aandacht voor vroeghulp kan waargenomen worden en op enkele plaatsen reeds projecten van start zijn gegaan, is de beschrijving van het Amsterdams project op zichzelf reeds zeer instructief. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat de situatie in Nederland nauwelijks vergelijkbaar is met de toestanden die we in België kennen. De vroeghulp situeert zich in Nederland in het kader van de activiteiten van de reclassering die de laatste 20 jaar een grondig professionaliseringsproces heeft doorgemaakt en die als zodanig ook reeds jaren ervaring heeft met voorlichtingsrapportage. Vroeghulp beoogt in Nederland een in persoon gedaan hulpaanbod aan in verzekering gestelden op het politiebureau. Het is dus een poging om in de allervroegste fase van justitieel optreden zinvol tussen te komen met de bedoeling onnodige verdere justitiële ingrepen te voorkomen (voorlopige hechtenis) en waar nodig de hulpverlening zo snel mogelijk te laten starten en elders te continueren.

Vermits in ons land de justitiële hulpverlening haast exclusief (uitzondering is de probatie-enquête) bezig is in het kader van de uitvoering van strafrechtelijke beslissingen, wordt de vroeghulp doorgaans ook ruimer opgevat en bestrijkt zij zowel hulp aan gearresteerden, voorlichtingsrapportage als hulp aan preventief gehechten en hun relatiesysteem.

Het onderzoek is opgebouwd aan de hand van de drie soorten analyses die moeten toelaten een totaalbeeld van de vroeghulp te krijgen.

Via een schriftelijke vragenlijst met gestandaardiseerde vragen ingevuld door vroeghulpverleners wordt zo concreet mogelijk beschreven hoe de vroeghulp is verlopen en welke knelpunten er zich voordeden. (n = 312, in 184 gevallen werd vroeghulp verleend). Met dit materiaal wordt in beeld gebracht: hoe de vroeghulp is georganiseerd, hoe de contacten met de politie verlopen, welke de hulpvraag van de cliënt is, hoe en waarover het vroeghulpgesprek ging, welke activiteiten buiten het politiebureau daarop gevolgd zijn o.a. contacten met relatiesystemen, advocaat, gerechtelijke macht (o.a. rapportage). Bij de resultaten van deze beschrijvende analyse verdienen enkele vaststellingen onze aandacht. Er blijkt duidelijk een hulpvraag aanwezig die zich situeert in de sfeer van het relationele en de toestand van onvrijheid. Het contact met plegers van agressieve delikten verloopt moeizaam. De vroeghulpverlener wordt dikwijls een bemiddelaar tussen gearresteerde en zijn relatiesysteem of andere justitieel betrokkenen (advocaat, magistraat). Globaal wordt vroeghulp hier als nuttig beoordeeld.

Er volgt dan het verslag van interviews afgenomen van gedetineerden die op

het politiebureau vroeghulp ontvingen maar toch in het Huis van Bewaring terecht kwamen. Het betreft hier uiteindelijk slechts acht interviews waarmee getracht wordt de geboden vroeghulp vanuit het standpunt van de ontvanger te evalueren. Deze wijze van werken laat uiteraard slechts toe om tentatief de vroeghulpproblemen zoals deze door de gebruikers worden gepercipieerd te inventariseren.

Uit deze interviews blijkt hoe cliënten dikwijls heel anders aankijken tegen de vroeghulpervaring dan de vroeghulpverlener zich inbeeldt. Vroeghulp blijkt nog helemaal geen duidelijke identiteit te hebben waardoor de waardering voor het optreden van de vroeghulpverlener erg variabel blijkt en meestal afhangt van de kwaliteit van de persoon zelf van de vroeghulpverlener.

Een derde onderdeel: ook het meest uitvoerige en best gefundeerde, van het onderzoek betreft een diepte-interviewing van een 11-tal vroeghulpverleners. Op basis van een grondig gesprek over 'Hoe verloopt vroeghulp bij U' en 'Wat vindt U van de vroeghulp' wordt naar de diepte gegraven op een aantal punten van het vroeghulpwerk. Het bijzondere van dit deel van het onderzoek is dat de diepte-interviewing uitvoerig gefundeerd wordt vanuit de ethnomethodologische benadering. Het mag de onderzoekers en schrijvers van het rapport als een bijzondere verdienste worden aangerekend dat zij zich de moeite hebben getroost om deze theorie naar het onderzoek toe te expliciteren en ook te operationaliseren. Er is een stevige band gelegd tussen de theorie en de toegepaste methode. De konsekwente toepassing van deze theoretische en methodologische inzichten maakt dat de uitvoerige interviewing van een bescheiden groepje (11) vroeghulpverleners geleid heeft tot kwalitatief hoogstaande resultaten. Het interview valt niet stil bij het capteren van algemeenheden en platitudes maar boort juist door op de zaak waar de geïnterviewde meende een evidentie te hebben aangeduid. Dit confronterend, expliciterend, recapitulerend herformulerend interview, maakt dat onduidelijkheden en algemeenheden, niet kritisch bevraagde evidenties worden scherp gesteld en dat juist op deze wijze het vage en het ambivalente dat vroeghulp kenmerkt scherp op de voorgrond wordt gebracht.

Het resultaat van het onderzoek is dan inderdaad ook meer geworden dan een verzameling mooi-ogende uitspraken over vroeghulp. De aan vroeghulp inherente problemen en tegenstellingen komen als resultaten van een dergelijke bevraging en verwerking ervan goed uit de verf.

Vroeghulp blijkt de vooropgestelde en vervolgens aangepaste doelstellingen nauwelijks te realiseren. Het terugdringen van de voorlopige hechtenis is niet haalbaar gebleken. Het opstarten en continueren van een hulpverleningsproces ligt als toegevoegde doelstelling nauwelijks in het bereik van de vroeghulp.

Het vroeghulpwerk is moeilijk te verweven en te incorporeren in het reclaseringswerk als zodanig. De hulpverlener wordt door het gebrek aan een identificeerbare positie en wegens het zelden kunnen aanwenden van zijn specifieke deskundigheid voortdurend gefrustreerd. De moed om als vroeghulpverlener te blijven optreden moet hij putten uit de marginale functie die de vroeghulp meestal slechts heeft. Hij werkt in een milieu waarin de lakens worden uitgedeeld door andersdeskundigen waarvan de functies en de positie goed zijn bepaald en waarmee de vroeghulpverlener zich in een onduidelijke relatie bevindt. Het mo-

gelijk effect van zijn optreden is nauwelijks evalueerbaar omdat konkrete wendingen die aan een zaak worden gegeven niet duidelijk aan zijn interventies kunnen gerelateerd worden.

Het laatste deel van de studie maakt deze problemen goed duidelijk en illustreert dit uitvoerig met passages uit de diepte-interviews. Hierbij wordt tevens voortdurend aangetoond hoe de gekozen methodologie werd toegepast, op welke punten in het bijzonder werd doorgevraagd en hoe hierdoor onderliggende verschillen in opvatting tussen vroeghulpverleners of interne tegenstellingen in hun denken over vroeghulpverlening zichtbaar werden.

De studie kan als uitstekend geslaagd worden beschouwd op het vlak van de probleemformulering en de probleemanalyse. De eenheid tussen theoretische uitgangspunten en de uitwerking van het onderzoek in het derde onderdeel is opmerkelijk ook al omdat in veel onderzoek men daaraan zo weinig aandacht besteedt. Enigszins ontgoochelend is de afsluiting van het onderzoek. Het verslag eindigt abrupt in de uittekening van het problematisch karakter van de vroeghulp.

Het confronteren van deze vaststellingen met mogelijks (recente) beleidsmatige ontwikkelingen en discussies m.b.t. vroeghulp lijkt ons een legitieme verwachting die echter niet wordt ingelost. Dit neemt niet weg dat zowel de aan vroeghulp inhoudelijk geïnteresseerde als de onderzoeksmatig georiënteerde lezer uit het doorwerken van het rapport ruim zijn voordeel zal halen.

Tony Peters

J.P.M. Borsboom, Schade vergoeding voor voorlopige hechtenis, Post-scriptum reeks, Kluwer-Tjeenk Willink, 1983, 157 p.

In deze Post-scriptum reeks worden scripties gepubliceerd die bekroond zijn of een eervolle melding hebben gekregen. Na de lectuur van het werk van Borsboom kan men zich zeker bij deze beslissing aansluiten.

De auteur beschrijft in de eerste hoofdstukken de historie van verschillende voorstellen en ontwerpen die uitgemond zijn op de bepalingen van de art. 89 e.v. N.Sv. Hierdoor kan het gerecht in feitelijke aanleg, waarvoor de zaak werd vervolgd, een geldelijke tegemoetkoming toekennen wanneer de zaak eindigt zonder oplegging van straf of maatregel, indien er voor zover daartoe, naar het oordeel van de rechters, gronden van billijkheid aanwezig zijn. Het verzoek wordt in raadkamer behandeld en de raadkamer is bij deze gelegenheid zoveel mogelijk samengesteld uit leden die op de terechtzitting over de zaak hebben gezeten.

Na het stelsel van deze bepalingen die vanaf 1 januari 1926 in werking traden te hebben geanalyseerd, gaat Borsboom over tot een onderzoek van de rechtspraak. Hieruit blijkt dat de vraag naar de schuld in de uitspraken werd betrokken, dat de onrechtmatigheid van het eigen gedrag iedere grond aan een aanspraak op schadevergoeding ontnemt en dat het vroeger levensgedrag van verzoeker in aanmerking wordt genomen.

Vervolgens onderzoekt de schrijver de wijzigingen die de teksten in 1975 hebben ondergaan. Vooral in drie opzichten kwam er verandering: